

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО**
Факультет дошкільної, початкової освіти та мистецтв
імені Валентини Волошиної

Кафедра вокально-хорової підготовки, теорії та методики музичної освіти

ДИПЛОМНА РОБОТА

на тему:

**«АРТ-ПЕДАГОГІКА НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ЯК
ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ УЧНІВ
ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ»**

Студентки 2 курсу МАСМЗ групи
Освітньої програми Середня освіта.
Музичне мистецтво. Художня культура.
Спеціальності 014 Середня освіта
(Музичне мистецтво)
Галузі знань 01 Освіта/Педагогіка
Ступеня вищої освіти магістра
Коляденко Катерини Вікторівни

Науковий керівник:
Онофрійчук Людмила Миколаївна
канд. пед. наук, старший викладач

Розширена шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Голова комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії _____	_____
(підпис)	(ініціали, прізвище)
_____	_____
(підпис)	(ініціали, прізвище)
_____	_____
(підпис)	(ініціали, прізвище)

м. Вінниця – 2020 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
 РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ	
1. 1. Проблема формування пізнавального інтересу особистості в науковій літературі	6
1. 2. Арт-педагогіка як інноваційна технологія та її можливості педагогічного впливу на учнів.....	13
1.3. Урок музичного мистецтва як засіб формування пізнавального інтересу учнів підліткового віку.....	25
 РОЗДІЛ II. МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ УЧНІВ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ АРТ-ПЕДАГОГІКИ	
2. 1. Діагностика стану сформованості пізнавального інтересу учнів на уроках музичного мистецтва.....	32
2. 2. Педагогічні умови формування пізнавального інтересу учнів підліткового віку на уроках музичного мистецтва.....	42
2. 3. Використання арт-педагогіки у формуванні пізнавального інтересу учнів підліткового віку на уроках музичного мистецтва.....	50
 ВИСНОВКИ.....	61
 СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	63
 ДОДАТКИ.....	68

ВСТУП

Мистецтво, як форма суспільної свідомості, що акумулює систему світоглядних уявлень та ціннісних орієнтацій людства, є унікальним засобом впливу на особистість. Протягом тисячоліть тривають наукові дискусії про його роль у формуванні творчої, художньої та інтелектуальної особистості. Як специфічно-художня форма відображення світу, мистецтво неодноразово виступає засобом гармонізації душевного стану людини, є надійним джерелом духовного становлення особистості і розглядалося як обов'язкова компонента навчання і виховання молодого покоління.

В останні роки зріс інтерес до механізму впливу мистецтва на дитину в процесі виховання і навчання. Проблемою використання в педагогічній роботі видів мистецтва як важливого засоби виховання гармонійно розвиненої особистості займаються в даний час такі області наукового пізнання, як арт-педагогіка і арт-терапія.

Одна з найважливіших задач арт-педагогіки - це адаптація учня за допомогою мистецтва і художньої діяльності в макросоціальному середовищі. Арт-педагогіка (за визначенням Е. А. Медведєвої) - це синтез областей наукового знання (мистецтва і педагогіки), що визначають і забезпечують розробку теорії і практики педагогічного процесу художнього розвитку дітей, націленого на формування основ художньої культури особистості через мистецтво і художньо-творчу діяльність (музичну, образотворчу, художньо-мовну, театральну-ігрову).

На початку ХХІ століття у країнах Західної Європи та США арт-педагогіка існує переважно у вигляді методів арт-терапії у закладах освіти. На думку вчених Н. Есекса, К. Фростіга, Д. Хертза, Р. Сілвер, Д. Кейзер та ін., саме шкільне середовище є найбільш сприятливим для формування здорової і соціально продуктивної особистості. На думку деяких дослідників, педагоги та арт-терапевти мають спільні завдання, серед яких «розвиток у школярів навичок розв'язання проблемних ситуацій та здатності справлятися зі стресом.

Проте, більшість науковців залишаються прихильниками застосування клінічної арт-терапії, ігноруючи її виховні та дидактичні можливості.

Зважаючи на недостатню наукову розробленість та актуальність, нами було обрано тему дипломного дослідження – «Арт-педагогіка на уроках музичного мистецтва як засіб формування пізнавального інтересу учнів підліткового віку»

Об'єкт дослідження: процес формування пізнавального інтересу учнів підліткового віку на уроках музичного мистецтва.

Предмет дослідження: використання арт-педагогіки на уроках музичного мистецтва для формування пізнавального інтересу учнів підліткового віку.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати педагогічні умови формування пізнавального інтересу учнів підліткового віку засобами арт-терапії.

Відповідно до мети, було визначено такі **завдання** дипломного дослідження:

1. Здійснити дефінітивний аналіз основних понять дослідження «пізнавальний інтерес», «арт-педагогіка».
2. Визначити та обґрунтувати критерії, показники, рівні формування пізнавального інтересу учнів підліткового віку засобами арт-педагогіки.
3. Обґрунтувати педагогічні умови формування пізнавального інтересу учнів підліткового віку засобами арт-педагогіки.
4. Розкрити особливості використання методів арт-педагогіки у процесі формування пізнавального інтересу учнів підліткового віку.

Практичне значення отриманих результатів полягає у виявленні шляхів і засобів активізації формування творчих умінь підлітків у процесі художньої діяльності; визначенні умов організації колективного та індивідуального навчання в музично-театральному колективі; узагальненні й поширенні досвіду роботи щодо організації і проведенні культурно-просвітніх

заходів. Результати дослідження можуть бути використані у навчально-виховному процесі дисциплін художнього циклу.

Методи дослідження: теоретичні (аналіз філософської, психолого-педагогічної, музично-наукової і методичної літератури з досліджуваної проблеми, узагальнення теоретичних та експериментальних даних); *емпіричні*: спостереження, опитування, анкетування, творчі завдання.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота здійснювалась протягом 2019-2020 рр. на базі ЗОШ №26 ВМР. У експерименті брали участь 25 дітей 5 класу.

ВИСНОВКИ

В останні роки зріс інтерес до механізму впливу мистецтва на дитину в процесі виховання і навчання. Проблемою використання в педагогічній роботі видів мистецтва як важливого засоби виховання гармонійно розвиненої особистості займаються в даний час такі області наукового пізнання, як арт-педагогіка і арт-терапія.

На основі аналізу наукових джерел в даній дипломній роботі:

1. Здійснено дефінітивний аналіз понять дослідження «пізнавальний інтерес», «арт-педагогіка». Зроблено висновок, що пізнавальний інтерес є головним мотивом навчальної діяльності учнів, а отже відіграє важливу роль у навчально-виховному процесі. Пізнавальний інтерес характеризується об'єктивними умовами появи та формування та є процесом самої особистості, який охоплює її найважливіші грані. Пізнавальний інтерес стає дієвим тоді, коли використовується в комплексі розвиваючих засобів навчання.

Описано три рівні розвитку пізнавального інтересу: рівень фактів та репродуктивної діяльності; рівень виділення істотних зв'язків та прагнення до пошукової діяльності та рівень відкриття закономірностей та причинно-наслідкових зв'язків.

Виділено три види стійкості пізнавального інтересу: ситуативний інтерес, відносно стійкий інтерес, стійкий інтерес.

Зроблено висновок, що арт-педагогіка – новий науковий напрям, який передбачає дослідження природи, закономірностей, принципів та механізмів інтегративного впливу різних видів мистецтв на формування системи цінностей особистості, соціальних зв'язків і ставлень шляхом безпосередньої взаємодії з ним. Її суть характеризується активізацією виховної функції, спрямованої на морально-етичні, естетичні, комунікативно-рефлексивні основи особистості та сприяння її соціокультурній адаптації засобами мистецтва. Недопустимо

заміняти термін «арт-терапія» на «арт-педагогіка», оскільки ці поняття існують і розвиваються незалежно один від одного.

Визначено особливості підліткового віку, який є одним з найскладніших періодів життя людини в фізичному та духовному аспектах.

2. Визначено та обґрунтовано критерії, показники, та рівні формування пізнавального інтересу учнів підліткового віку на уроках музичного мистецтва засобами арт-педагогіки, їх подано у вигляді таблиць. Проведено констатувальний етап експерименту з метою визначення стану сформованості пізнавального інтересу учнів підліткового віку на уроках музичного мистецтва. Результати подано в діаграмах.

3. Визначено та обґрунтовано 3 педагогічні умови формування пізнавального інтересу учнів підліткового віку на уроках музичного мистецтва засобами арт-педагогіки: 1 – збагачення музичного тезаурусу; 2 – стимулювання прагнення підлітків до пізнавальної діяльності на уроках музичного мистецтва; 3 – створення позитивної емоційної атмосфери пізнавальної діяльності на уроках музичного мистецтва.

4. Відповідно до педагогічних умов, обрано і розкрито особливості використання таких методів арт-педагогіки у процесі формування пізнавального інтересу учнів підліткового віку: сприйняття музики, метод емоційного впливу, методи занурення в епоху, емоційної драматургії, театралізації і драматизації, метод малювання, абстрактного малювання, метод складання колірної гами, метод створення літературних інтерпретацій, вокалотерапія, дихальна терапія, діафрагмально-релаксаційне дихання, образотворча робота на основі спрямованої візуалізації, ізотерапія, логоритмічна гімнастика, ритмотерапія, колаж. Проведено формувальний етап експерименту з метою перевірки визначених та обґрунтованих педагогічних умов формування пізнавального інтересу учнів підліткового віку на уроках музичного мистецтва засобами арт-педагогіки.. Результати подано в таблицях і діаграмах.

Перспективним є вивчення формування пізнавального інтересу учнів підліткового віку засобами арт-педагогіки в позашкільній освіті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамова Т. В. Педагогическая система формирования познавательной самостоятельности школьников как средство актуализации знаний. Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук. «Общая педагогика», Саратов, 2003. 23 с.
2. Авдієвський А. П. Як навчити музики? Початкова школа, 1991. №1. С. 30-34.
3. Алчевская Х. Д. Передуманное и пережитое. Дневники, письма, воспоминания. М.: Тип. т-ва Сытина, 1912. С. 166-187.
4. Апресян Р. Г. Философия и этика. Сб. науч. трудов: К 70-летию академика А. А. Гусейнова. М.: Альфа, 2009. С. 89-134.
5. Бережнова Л. Н. Диагностика психической напряженности детей, воспитывающихся в условиях учреждений интернатного типа: автореф. дисс. на соискание ученой степени канд. психол. наук: спец. 03.00.13. М., 1995. 15 с.
6. Бех І. Д. Особистість народжується в сім'ї. Початкова школа, 1994. №2. С. 8-10.
7. Божович Л. И. Проблемы формирования личности: избранные психологические труды. Москва; Воронеж: Ин-т практической психологии, 1995. С. 67-79.
8. Бойко М. Е., Руднев В. П. Реализм и характер. Знание. Понимание. Умение. 2011. № 3. С. 18-26.
9. Бондаревская Е. В. Педагогика: личность в гуманистических теориях и системах воспитания: учеб. пособ. М.; Ростов-н/Д.: ТЦ "Учитель", 1999. 560 с.
10. Бурах В. К. Пізнавальний інтерес та способи його формування в учнів.

- Рад. Школа, 1984. №1. С. 16-20.
11. Буцєрога А.О., Онофрійчук Л.М. Розвиток професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі музично-театральної діяльності школярів. Актуальні проблеми мистецької підготовки майбутнього вчителя : зб. матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю « (VIII школа методич. досвіду) м.Вінниця, 24-25 листопада 2020 р., С.52-55.
 12. Ветлугина Н. А. Музыкальное развитие ребёнка. М.: Просвещение, 1968.
 13. Волошина В. В. Розвиток пізнавальних інтересів у дошкільників та молодших школярів. К: Україна, 2003. 243 с.
 14. Вопросы музыкальной педагогики: сб. науч. М.:МГПИ им. В. И. Ленина, 1980. 131 с.
 15. Восприятие музыки: сб. ст. М.: Музыка, 1980. 256 с.
 16. Выготский Л. С. Педагогическая психология. М.: Педагогика, 1991. С. 164-180.
 17. Выготский Л. С. Психология искусства. Анализ эстетической реакции. М.: Лабиринт, 1997. С. 210-216.
 18. Гегель Г. В. Ф. Работы разных лет: В 2 т. М.: Мысль, 1970. С. 39-44.
 19. Горчинская А. А. Развитие познавательного интереса младших школьников в учебной деятельности: дис. ... канд. пед. Наук. Челябинск, 1999. 187 с.
 20. Гродзенская Н. Л. Школьники слушают музыку. М.: Просвещение, 1969. С. 16.
 21. Гудина Т. В. Музыкальное воспитание младших школьников с ЗПР. 2006. № 1. С. 28–31.
 22. Демянчук О. Н. Естетичний інтерес як педагогічна проблема. Психологія і педагогіка. 1995. №3. С. 12-16.
 23. Духнович О. В. Вибрані твори. Ужгород: ВАТ «Видавництво „Закарпаття“, 2003. 568 с.

24. Жавініна О. Музичне виховання: пошуки і знахідки Мистецтво в школі. 2003. № 5.
25. Завьялова В. Ю. Музыкальная релаксационная терапия: практ. рук-во. Новосибирск, 1995.
26. Каган М. С. Эстетика как философская наука. СПб.: Знание, 1997. С. 45-69.
27. Кант И. Критика чистого раз ума. М.: Эксмо; СПб.: Мидгард, 2007. С. 858-901.
28. Киселева Т. Ю. Педагогическая арт-терапия как средство обогащения социокультурного опыта младших школьников во временном детском коллективе: дисс. ... канд. пед. наук: спец. 13.00. Новосибирск, 2009. 240 с.
29. Коваль Л. В. Сучасні навчальні технології в початковій школі: навч.-метод. посіб. Донецьк: ТОВ "Юго-Восток, Лтд", 2006. 225 с.
30. Константинова И. С. Восприятие музыкальных произведений детьми. М., 2001.
31. Лебедева Л. Д. Педагогические основы арт-терапии в образовании учителя: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.01. М., 2003. 426 с.
32. Леонтьев А. Н. Потребности, мотивы и эмоции М.: Знание, 1973. С. 68
33. Макаренко А. С. Избранные педагогические. М.: Советский писатель, 1977. С. 285.
34. Матейова З. Музикотерапия при заикании. К.: Вища школа, 1984. 304 с.
35. Онофрійчук Л.М. Формування творчих умінь підлітків засобами музичного театру ляльок: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2009. 237 с.
36. Онофрійчук Л.М., Сушкевич Л.В. Компетентнісний підхід у підготовці майбутніх вчителів музичного мистецтва до педагогічної практики в середніх навчальних закладах // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія,

- досвід, проблеми //3б. наук. праць випуск 46 /Редкол. Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2016. С. 135- 140.
37. Онофрійчук Л.М., Ігнатська І.Н., Маліновська Л.В. Формування міжособистісної комунікації учнів підліткового віку засобами музичної терапії // Інноваційна педагогіка. Одеса. 2020. Вип. 25. Т1. С.96-99.
38. Павленко В. С., Білостоцька О. В. Використання музикотерапії в навчально-виховному процесі ЗНЗ. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах, вип. 36 (89), 2014 р. С. 502-508.
39. Падалка Г. Н. Формирование эстетических идеалов и вкусов будущих учителей музыки: автореф. дисс. на соискание ученой степени д-ра пед. наук: спец. 13.00.04. К., 1989. 47 с.
40. Петровский А. В. Общая психология. М.: Знание, 1982. С. 184-200.
41. Пізнавальний інтерес учнів та його формування. Реферат. Режим доступу: <https://cutt.ly/MhArmKA>
42. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: навч. Посібник. К.: Академвидав, 2004. 455 с.
43. Психотерапевтическая энциклопедия. СПб.: Питер Ком, 1999. 752 с.
44. Психотерапия (под ред. Б. Д. Карвасарского) СПб.: Питер, 2000. 544 с.
45. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. СПб.: «Питер», 1999. 720 с.
46. Савчин М. В., Василенко Л. П. Вікова психологія. К.: Академвидав, 2011. 382 с.
47. Сергеева Н. Ю. Арт-педагогическое сопровождение профессиональной подготовки будущего учителя: автореф. дис. на соискание научной степени доктора пед. наук. Чебоксары, 2010. 44 с.
48. Сизова А. В. О новом направлении оказания коррекционной психологопедагогической помощи детям с проблемами в развитии. Коррекционная педагогика. 2005. № 1. С. 53-54.
49. Сливка Л. В. Музикотерапія в освітньому процесі: історичне і теоретичне підґрунтя. Науковий вісник Ужгородського національного університету.

- Серія «Педагогіка і соціальна робота». Вип. 37. С. 164-166. Режим доступу: <https://cutt.ly/BhRKZYd>
50. Сметанина А. Ю. Арт-педагогическое сопровождение духовно-нравственного развития детей в условиях дополнительного образования: дис. ... канд. пед. наук: 13.00. Великий Новгород, 2008. 201 с.
 51. Сорока О. В. Категоріальне розмежування понять «арт-терапія» і «артпедагогіка». Тернопіль, 2013. С 459-464.
 52. Сорока О. В. Характеристика музикотерапії як допоміжної арт-терапевтичної технології для роботи з молодшими школярами. Психолого-педагогічні науки. № 5. 2012 р. 6 с.
 53. Тадеуш О. М. Арт-педагогіка як поліфункціональна технологія навчання, виховання та розвитку особистості. 2018. С. 118-122. Режим доступу: <https://cutt.ly/QhArC90>
 54. Теплов Б. М. Проблемы индивидуальных различий. М.: АПН РСФСР, 1961. 535 с.
 55. Филиппова В. А. Формирование эстетических интересов старшеклассников (при изучении предметов гуманитарного цикла): автореф. дисс. на соискание науч. степени канд. философ. наук. Л., 1973. 21 с.
 56. Харламов І. Ф., Педагогіка. 1990, 309 с. Режим доступу: <https://cutt.ly/5hAwVeb>
 57. Хрисанова Е., Сергеева Н. Артпедагогика в системе современного воспитания. Народное образование. 2003. № 7. С. 137-143.
 58. Шевцова Л. Активізація пізнавальної діяльності учнів за допомогою ситуативних завдань. Дивослово. 2001. №12. С. 43-75
 59. Шушарджан С. В. Здоров'я по нотах. М., 1994.
 60. Шпіца Р. Організаційно-методична модель формування мистецьких знань учнів 7-8 класів на інтегрованих уроках музики. «Теоретичні

питання культури, освіти та виховання» Збірник наукових праць № 1(55), КНЛУ, 2017. С. 133-136

61. Щукина И. Г. Педагогические проблемы формирования познавательных интересов учащихся. М.: Просвещение, 1988. 208 с.
62. Элькин В. Целительная магия музыки. Гармония цвета и звука в терапии болезней. СПб., 2000.
63. Юм Д. Трактат про людську природу. Київ: Всесвіт, 2003. С. 500-523.
64. Якиманская И. С. Особенности работы с одаренными детьми в учреждениях дополнительного образования. Внешкольник. Оренбург: ОГПУ, 1998. № 2. С. 24-26.
65. Luidmyla Onofriichyk, Alena Leshchenko, Iryna Stetsenko, Lesia Vysochan. The principle of clarity as a method of teaching special disciplines in higher education. Journal of Critical Reviews, 7 (13), 119-121.